

УДК 72.012:373.3

Гурова Д. А.

*студентка 6-го курсу кафедра дизайну інтер'єру і меблів,
Київський національний університет технологій та дизайну
електронна адреса: darya.gurova29@gmail.com*

Сафронова О. О.

*к.т.н., доцент,
електронна адреса: elrossa@ukr.net
orcid.org/0000-0002-3887-4825*

Антоненко І. В.

*ст. викладач, кафедра дизайну інтер'єру і меблів
Київський національний університет технологій та дизайну
електронна адреса: tonn7171@gmail.com
orcid.org/0000-0001-8627-9839*

ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРУ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ КОМПЕНСУЮЧОГО ТИПУ

Анотація: у статті розглянуто сутність та особливості дизайну інтер'єру дошкільних навчальних закладів компенсуючого типу, обґрунтовано підходи до їх функціонального зонування, організації предметно-просторового середовища, колористичних рішень, формоутворення, естетичних властивостей. Визначені основні недоліки дизайну інтер'єрів компенсаторних дитячих закладів України державної форми власності.

Ключові слова: заклади компенсуючого типу, компенсаторний дошкільний навчальний заклад, соціальна адаптація, діти з обмеженими можливостями, дизайн інтер'єру.

Постановка проблеми. Одним з пріоритетних напрямів політики нашої держави є створення ефективного комфортного освітнього середовища. В Україні існує 15,3 тис. закладів дошкільної освіти різних типів та форм власності. Для 110 тис. дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, працюють 2,5 тис. закладів дошкільної освіти компенсуючого типу, де разом із здобуттям дошкільної освіти, діти отримують корекційно-відновлювальну та реабілітаційну допомогу. Головна мета дошкільних навчальних закладів компенсуючого типу, згідно затверджених законодавчих актів [1] – зміцнення здоров'я, розвиток і формування особистості, забезпечення соціально-психологічної реабілітації та адаптації дитини шляхом спеціально організованого навчально-виховного процесу у комплексі з корекційно-розвивальною та лікувально-оздоровчою роботою.

Необхідною умовою реалізації освітнього процесу, стимулювання розвитку самостійності та активності дитини є створення відповідного предметно-просторового середовища, що забезпечує різним дітям доступ до розвитку своїх можливостей з урахуванням особливих освітніх потреб. Наразі накоплений багатий зарубіжний досвід дизайну закладів дошкільної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, в наукових роботах ряду авторів досліджено різні аспекти впливу дизайну на психо-фізіологічний стан дитини з вадами здоров'я. В той же час підходи до дизайну інтер'єрів більшості вітчизняних закладів не зазнали змін за відсутності фінансування і рекомендацій до адаптації їх дизайну згідно з сучасними вимогами.

Мета дослідження: визначити основні чинники впливу на функціональні і естетичні властивості інтер'єрів закладів дошкільної освіти компенсуючого типу та узагальнити принципи їх дизайну.

Аналіз досліджень і публікацій. Серед останніх робіт, що стали теоретичним підґрунтям проведеного дослідження можна виділити роботу Гильової Н. С. [2], в якій розглянуто питання створення предметно-розвиваючого середовища в дошкільних освітніх закладах та особливості проектування навчально-виховного процесу відповідно до контингенту вихованців, індивідуальних і вікових особливостей дітей. На думку автора для успішної реалізації цілей і завдань дошкільної освіти в умовах корекційного навчання необхідним є впровадження інтеграційного підходу до організації предметно-розвиваючого середовища. Результати дослідження впливу матеріального облаштування приміщень (меблі і спеціальне обладнання) на продуктивність самостійної творчості дитини в дитячому садку, принципи моделювання оптимального предметно-просторового середовища дитячих садків висвітлені у роботі Г. Н. Пантелеева [3]. Роботи зарубіжних дослідників Х. Вуллея, М. Армітажа [4] піднімають питання створення інклюзивного ігрового простору, розглядаючи можливості гри здорових дітей та дітей з обмеженими фізичними можливостями у єдиному ігровому середовищі.

Значна увага приділяється проектуванню інтер'єру дитячих ігрових кімнат та кімнатам відпочинку в дитячих дошкільних закладах. В роботах О. Юрчишина [5], С. Новосьолова [6], А. Кадуріна [7] запропоновано принципи створення архітектурно-художнього образу дитячих садків, розглянуто спроби вдосконалення їх матеріально-технічної бази в контексті існуючого архітектурного рішення. В статті Москалькової С. Н. [8] визначені вимоги до організації освітнього простору дошкільної освітньої установи з урахуванням специфіки вихованців з важкими порушеннями мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дошкільний виховний заклад компенсуючого типу створюється для дітей, які потребують корекції фізичного

і психічного розвитку (з вадами слуху, мови, зору, опорно-рухового апарату, з дефектами інтелекту). Дошкільній освіті дітей з різними фізичними і психічними вадами в розвинених країнах світу приділяється велика увага. У США заклади такої освіти підтримують функції профілактики, діагностики, клінічного обслуговування, соціальної реабілітації дитини. Весь реабілітаційний сервіс організований в кооперації з державними та приватними установами. В США і країнах Західної Європи багато інтегрованих дитячих садків, де разом зі здоровими дітьми виховуються інваліди, в тому числі і з розумовою відсталістю (в Україні також формується нова типологія інклюзивних дошкільних закладів освіти, де передбачається перебування не більше 3-х дітей з фізичними або психічними вадами на групу з 15-ти осіб (Наказ МОН від 06.02.2015 № 104/52)). В європейських державах створені спеціальні школи для дітей з легким та сильним ступенем порушення інтелекту. Великого поширення, зокрема, в Швеції, Німеччині, Бельгії та США набули групові будинки (гуртожитки) для проживання невеликими групами розумово відсталих дітей і дорослих. Середовище таких закладів відповідає принципам інклюзивного простору і облаштоване спеціальним обладнанням, має сучасний дизайн.

У своїй роботі вітчизняні дошкільні навчальні заклади компенсуючого типу керуються Законами України, наказами та рекомендаціями Міністерства освіти і науки України і Міністерства охорони здоров'я України, власним статутом [1] і можуть включати спеціальні групи для дітей з різними вадами здоров'я. Головною зоною в дитячому садку є груповий осередок (група) – простір, в якому відбувається повсякденне життя вихованців дитячого садка. Групові осередки в компенсаторному дитячому закладі формуються за двома типами: I тип – вади ОМЗ (обмежені можливості здоров'я. Особи з ОМЗ – це люди, які мають вади у фізичному і (або) психічному розвитку, тобто глухі, слабочуючі, з важкими порушеннями мови, порушеннями опорно-рухового апарату та інші, в тому числі діти-інваліди.), II тип – вади зору. Предметом дослідження є дизайн групового осередку I типу.

В загальному випадку метою просторової організації дитячих дошкільних закладів є надання можливості ефективного розвитку індивідуальності кожної дитини з урахуванням її нахилів, інтересів, рівня активності. Груповий осередок ділиться на кілька дрібніших функціональних зон: роздягальню, що включає індивідуальні шафки для дітей, лави для переодягання; кімнату для занять/ігор, що складається, як правило з двох зон: універсальної зони для занять і прийому їжі та ігрової зони; спальну кімнату; кухонну нішу; санвузол, який складається з загальної умивальні і роздільних кабінок вбиральнь для хлопчиків та дівчат; комори для зберігання інвентаря. Весь груповий осередок

закритий і не має контакту із зовнішнім світом і сусідніми осередками. При побудові розвиваючого середовища в групі керуються принципами: відкритості та доступності; гнучкого зонування; стабільності; поліфункціональності.

При плануванні дитячих закладів компенсуючого типу треба враховувати загальні вимоги до об'ємно-просторового та конструктивного рішення будівлі. Специфіка виховання дітей з різними дефектами розвитку, особливий режим занять, відпочинку і проведення лікувально-профілактичних заходів визначають більш складний склад приміщень (наприклад, обов'язковою складовою такого простору є куток олігофренопедагога) і вимоги до їх взаємозв'язку У всіх дошкільних установах для дітей з порушенням фізичного і розумового розвитку групові осередки повинні бути ізольовані один від одного; приміщення групового осередку повинні мати внутрішній зручний зв'язок між собою, з медичними, адміністративно-господарськими та загальними для всіх дітей приміщеннями.

При створенні розвивального простору в групі важливо враховувати особливості дітей з проблемами у розвитку: структуру первинного дефекту, ступінь його вираженості, характер і особливості психофізичного розвитку (сенсомоторного, зорового, дотикового, слухового, рухово-моторного, зорово-просторового). Необхідною складовою простору є спеціалізована модернізована матеріально-технічна база для дітей з різними порушеннями (спеціальні посібники, обладнання) [9].

Так, крім мовного середовища в цілому для дітей з порушеннями мови в освітній установі і в групі необхідно створити предметно-розвиваюче середовище для розвитку мови (рис.1). Це мовний куточок з добіркою ілюстрацій з предметними і сюжетними картинками; іграшок для обігравання віршів; забавлянок; карток із зображенням правильної артикуляції звуків; схем розбору слова; ілюстративних матеріалів для закріплення і автоматизації звуків. В групі, до складу якої входять діти з порушеннями інтелекту, повинні бути: предмети для розвитку перцептивних дій; предмети для розвитку сенсорної сфери; реальні предмети для розглядання і обстеження різної форми, кольору, величини; збірки ілюстративного матеріалу для ознайомлення з оточуючою природою, різного роду діяльністю (рис. 2, 3).

При організації групового осередку необхідно враховувати, що для дітей компенсаторного дитячого закладу характерна низька пізнавальна активність, недостатність розвитку процесів сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, мовлення. Тому груповий осередок повинен створювати умови для якісної корекції і сприяти розвитку пізнавальних процесів дошкільнят. Цього можна досягнути за допомогою моноваріантного методу проектування, який полягає у створенні простору групової кімнати, що характеризується наявністю

незмінного (стаціонарного) обладнання та проектних рішень. При цьому об'ємно-просторова структура лишається стабільною і не передбачає створення нових рішень за допомогою обладнання та ігрового наповнення. Такий метод проектування полягає у створенні спеціалізованого мікро- і макропростору групового осередку без залучення дитини у процес його формування. Облаштування одиничних ігор, ігрових зон та ігрових комплексів повинно бути представленим стаціонарним ігровим обладнанням (наприклад, інтерактивною панеллю, ігровим лабіринтом, сенсорною панеллю, як на рис. 2, рис. 3).

Рис.1. Мовний куток у дитячому закладі Sjötorget Nursery, Стокгольм (Швеція)

Рис. 2. Сенсорний куток у дитячому закладі Eva Samuel Architec, Париж.

Рис. 3 Сенсорний куток у дитячому закладі Kensington International Kindergarten, Бангкок, Таїланд.

При такому підході до проектування створюється цілісне ігрове наповнення, доступне кожній дитині групи. Загалом, при формуванні дизайну кожної конкретної зони в дитячому садку необхідно враховувати просторові «сценарії»: функціональні процеси, заходи, можливі поведінкові моделі, властиві дорослим і дітям в цьому просторі.

На основі узагальнення функціональних і психологічних вимог до організації предметно-просторового середовища компенсаторного дошкільного закладу, необхідності врахування специфіки захворювань дитини при проектуванні, авторами були визначені наступні принципи його дизайну:

- *врахування особливостей розвитку кожної дитини* (середовище повинно задовольняти потреби актуального, найближчого розвитку дитини та її саморозвитку);
- *стилістичної та колористичної єдності* (Збалансоване колірне рішення з обмеженою кількістю кольорів. Основою створення інтер'єру повинен бути художній образ, орієнтований на дитяче сприйняття. Кольорове оформлення інтер'єрів дошкільних дитячих закладів підбирається відповідно до особливостей дітей, призначення приміщення і умов його експлуатації. В той же час, кольоровий вплив інтер'єру тим природніший, чим більш тони стін, підлоги і стелі відповідають враженням дитини, які вона отримує в природі: тональність підлоги повинна мати більш темне, насичене забарвлення (за асоціацією з землею); стіни будуть світлішими (за аналогією з пейзажем), а стеля - зовсім світла, як небосхил (рис. 1-3));
- *використання спеціальних матеріалів* (При проектуванні групових кімнат важливим є впровадження різноманітних матеріалів-стимуляторів, котрі впливають на органи зору, слуху, нюху, тактильні та вестибулярні рецептори. Зокрема, у сенсорних кутках поширеним є використання м'яких та твердих матеріалів з різними фактурами та кольором (фіброоптичні волокна, дзеркальні поверхні, колючі килими, м'які поверхні тощо));
- *комплексності і гнучкого зонування* (Передбачає надання можливості дітям займатися різними видами діяльності за власним вибором і не заважаючи одне одному: фізкультурою, музикою, малюванням, конструюванням, математичними іграми тощо);
- *стабільності компонентів середовища* (Матеріали і посібники, маркери ігрового простору повинні мати постійне місце: для дітей з обмеженими можливостями здоров'я особливу значимість набуває стабільність компонентів середовища, що забезпечує відчуття надійності і захищеності (рис. 1));
- *забезпечення прозорості і стимулюючих властивостей середовища* (Для дітей з проблемами у розвитку створюються умови, які стимулюють їх до ігрових дій: іграшки та посібники розміщуються таким чином, щоб діти з умовною нормою самостійно могли визначати зміст діяльності, намічати план дій і активно вирішувати різноманітні завдання);

- *раціональності та доступності* (Присутність кожного компонента середовища повинна бути обґрунтованою і відповідати поставленим цілям; розташування ігрового і дидактичного матеріалу треба розміщати в полі зору дитини; ігри, іграшки і атрибути – на рівні не вище витягнутої руки дитини (рис 2));
- *дотримання спеціальних ергономічних вимог* (З огляду на специфіку групи, меблі повинні бути особливими, зробленими за спеціальним проектом, з урахуванням особливостей дітей з порушенням опорно-рухового апарату та ДЦП (дитячий церебральний параліч), що допоможе вирішити корекційні і розвиваючі завдання);
- *забезпечення емоціогенності, індивідуальної комфортності для підтримки емоційного стану кожної дитини* (Надання «особистісного простору» в куточку усамітнення. Кольори, які використовуються в куточку, повинні бути спокійними, не кричущими, пастельних відтінків. Дитина повинна відпочивати, а не додатково дратуватися яскравими тонами. Можлива реалізація такої зони, як міні-будиночку у вигляді шатра, ширми, намету. Краще його зробити мобільним, ніж стаціонарним);
- *врахування статевих відмінностей* (Забезпечення повної або часткової ізоляції дівчат і хлопчиків у спальні, душовій, туалетній кімнатах; забезпечення дівчат і хлопчиків рівноцінними за значенням іграшками, інформацією).

Узагальнюючи результати аналізу дизайну інтер'єрів компенсаторних дитячих закладів України державної форми власності, можна виділити ряд недоліків, пов'язаних з їх дизайном і функціональним зонуванням: недостатність функціональних зон, наприклад, відсутність куточків усамітнення; невідповідність психологічним і естетичним вимогам.

Рис. 4. Інтер'єр компенсаторного дошкільного закладу № 16 «Рушничок» м. Слов'янськ, Донецька обл., Україна.

Рис. 5. Інтер'єр компенсаторного дошкільного закладу м. Бедфорд, Західна Австралія.

Наприклад, простір групового осередку (рис. 4.) не є достатньо гнучким та не володіє можливостями трансформації приміщення (більша частина меблів важка і статична, що унеможлиблює трансформацію простору, кольорова гама створює негативне враження на відміну від аналогічного закладу на рис. 5). Виявлено також недостачу площ для групової кімнати і громадських зон, відсутність ряду функціональних зон.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі узагальнення сучасних підходів до дизайну інтер'єру дошкільних закладів освіти компенсуючого типу, запропоновано принципи їх дизайну, що можуть стати в нагоді в реальному проектуванні. Визначено, що більшість подібних закладів в Україні, особливо державної форми власності, потребують адаптації до сучасних функціональних і естетичних вимог. Передбачаються подальші дослідження засобів дизайну для забезпечення такої адаптації.

Література

1. Наказ Про затвердження Порядку комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу 27.03.2006 N 240/165.
2. Гильова Н. С. Створення предметно-розвиваючого середовища для дітей з обмеженими можливостями здоров'я // Молодий вчений. - 2015. - №10. – С. 1128-1139.
3. Пантелеев Г. Н. Еще раз о предметной среде для детей / Г. Н. Пантелеев // Техническая эстетика. – 1976. – № 7. – С. 11–13.
4. Woolley H. Inclusion of Disabled Children in Primary School Playgrounds / Helen Woolley, Marc Armitage. – New York : National Children's Bureau, 2006. – P. 57
5. Юрчишин О. М. Об'єкти дитячого дошкільного та позашкільного виховання надмалої місткості в житловому середовищі: автореф. дис... канд. архітектури: 18.00.02 / Оксана Михайлівна Юрчишин. – К., 2009. – 20 с.
6. Новоселова С. Л. Развивающая предметно-игровая среда / С. Л. Новоселова // Дошкольное воспитание. – 1998. – №4. – С. 4–7.
7. Kolucki B, Lemish D. Communicating with children: principles and practices to nurture, inspire, excite, educate and heal. New York, United Nations Children's Fund, 2011.
8. Москалькова С.Н. Організація розвиваючого предметно-просторового середовища для вихованців з важкими порушеннями мови, як засобу індивідуалізації освітньо-виховного процесу в МБДОУ / Москалькова С.Н. // Молодий вчений. – 2016. – № 8. – С. 105-113.
9. Пасічник О. І. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами. Психологічний супровід / О. Пасічник, Ю. Воронішина; упоряд. Т. Черванна. – Київ: Шкільний світ, 2017. – 144с.
10. Тарабасова Л. Г. Соціалізація дітей з особливими потребами. Теоретико-методологічне дослідження / Л. Г. Тарабасова // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. – 2015. – Вип. 9. – С. 132-139.

11. Колодрубська О. Функціональні особливості та характерні риси сучасних дитячих майданчиків / О. Колодрубська, Н. Бондарчук // Зб. наук. праць. – Х.: ХДАДМ, 2008. – Вип. 4–5. – С. 38–42.
12. Turner T. Big Book of Games for Kids: 452 Easy and Fun Games for Your Children Require Nothing or Little Equipment for Every Child Aged Two and Up / Tanya Turner. – Birmingham : AdventureKEEN, 2014. – P. 409.
13. Frost Joe L. A History of Children's Play and Play Environments: Toward a Contemporary Child-Saving Movement / Joe L. Frost. – New York: by Routledge, 2010. – P. 316.
14. Sudarsana M. Designing Outdoor Environments for Children: Playground Design ("Designing Environments for Young Children" Book 1) / Madhavi Sudarsana. – California, 2012. – P. 70.

Аннотация

Гурова Д. А., студент; Сафронова Е. А., к.т.н., доцент, КНУТД; Антоненко И. В., старший преподаватель, КНУТД.

Особенности дизайна интерьера учреждений дошкольного образования компенсирющего типа.

В статье рассмотрены сущность и особенности дизайна интерьера дошкольных учебных заведений компенсирющего типа, обоснованы подходы к их функциональному зонированию, организации предметно-пространственной среды, колористических решений, формообразования, эстетических свойств. Определены основные недостатки дизайна интерьеров компенсаторных детских учреждений Украины государственной формы собственности.

Ключевые слова: учреждения компенсирющего типа, компенсаторный дошкольное учебное заведение, социальная адаптация, дети с ограниченными возможностями, дизайн интерьера.

Annotation

Gurova D., student, Safronova O., PhD, associate professor of the Department, KNUTD ; Antonenko I., Senior Lecturer of the Department, KNUTD.

Peculiarities of the interior design of preschool education of compensative type.

The article discusses the nature and features of the interior design of preschool educational institutions of compensating type, substantiates approaches to their functional zoning, organization of the subject-spatial environment, color solutions, shaping, aesthetic properties.

Based on the generalization of the functional and psychological requirements for the organization of the subject-spatial environment of the compensatory preschool institution, the need to take into account the specifics of the child's disease in the design, the authors defined the principles of its design: the principle of taking into

account the characteristics of the development of each child; principle of stylistic and coloristic unity; use of special materials; complexity and flexible zoning.

On the basis of summarizing the results of the analysis of the design of the interiors of compensatory children's institutions of Ukraine of the state form of ownership, a number of shortcomings related to their design and functional zoning were highlighted: insufficiency of functional areas, for example, lack of privacy; non-compliance with psychological and aesthetic requirements. The lack of space for a group room and public areas, the absence of a number of functional areas were also revealed. It has been determined that the majority of such institutions in Ukraine, especially of the state form of ownership, need to be adapted to modern functional and aesthetic requirements.

Keywords: compensatory type of institution, compensatory preschool educational institution, social adaptation, children with disabilities, interior design.

УДК 721

Васильковська М. О.

магістер кафедри теорії архітектури

Київський національний університет будівництва та архітектури

mariia_v1095@ukr.net

ORCID 0000-0001-9341-8243

наук. керівник Пекер А. Й.

доцент кафедри теорії архітектури

Київський національний університет будівництва та архітектури

arkady.peker@gmail.com

ORCID 0000-0001-6900-9554

ФОРМОУТВОРЕННЯ АРХІТЕКТУРИ БУДІВЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНИХ ГІРСЬКОЛИЖНИХ КОМПЛЕКСІВ НА ПРИКЛАДІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Анотація: в статті представлені головні фактори, які впливають на формоутворення архітектури рекреаційних гірськолижних комплексів та приклади їх доцільного взаємозв'язку зі спорудами. Визначається склад, значення та роль комплексів. Загалом вся інфраструктура гірськолижного комплексу ділиться на такі основні групи: медичні пункти; готелі; пункти прокату; вулично-дорожня мережа; підйомники; траси; стоянки; магазини; інші допоміжні споруди.

Ключові слова: рекреаційний гірськолижний комплекс, фактори впливу, принципи, інфраструктура, формування, функціонування.